

בס"ד. יום ב' דחג השבועות ה'תשכ"ט

וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמרי, וידוע הדיוק² במ"ש לאמר, דמאחר שכל ישראל (הנשמות שבכל הדורות³) היו במעמד הר סיני ושמעו את הדברות מהקב"ה בעצמו, מהו פירוש לאמר, לאמר לאחרים⁴. ונקודת הביאור בזה, שבזה מבאר הכתוב את החידוש דמתן תורה. דלכאורה הרי גם קודם מתן תורה למדו כל התורה [נמובן גם מזה שקיים אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה⁵, שבכדי לקיים את התורה צריך ללמוד אותה, ובודאי⁶ שאברהם לימד את כל התורה כולה ליצחק בנו ויצחק לימדה ליעקב ובניו⁷], ומהו החידוש דמתן תורה⁸. ומבאר הכתוב, שהחידוש דוידבר אלקים את כל הדברים האלה במתן תורה הוא, שעיי"ז ניתן הכח לכאו"א מישראל שבכל הדורות, שלימוד התורה שלו יהי באופן דלאמר. ושני פירושים בזה. שעיי"ז לימוד התורה שלו הוא גורם שהקב"ה יאמר דיבורים אלה⁹, דכל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו¹⁰, דעפ"ז פירוש לאמר (לאמר לאחרים) הוא, שהאדם הלומד תורה אומר להקב"ה¹¹ כביכול שיחזור על הדיבורים שלו. ועוד, שלימוד התורה של האדם יהי באופן דלאמר, לחזור הדברים שהקב"ה אומר, כמ"ש¹² תען לשוני אמרתך, שהדיבורים דתורה שהאדם אומר הם אמרתך ולשוני תען כעונה אחר הקורא¹³. ועוד פירוש בוידבר גוי לאמר, שוידבר אלקים את כל הדברים

(* יצא לאור בקונטרס חג השבועות — תש"נ, "לקראת חג השבועות .. יום ג' פ' נשא, ערב חה"ש, שנת ה'תשנ"ו).

- (1) יתרו כ, א.
- (2) תו"א יתרו סז, ב (ועם הגהות — באוה"ת יתרו ע' תשפג ואילך). סה"מ תקס"ז ע' קמט. לקו"ת שה"ש מ, ב. שם מב, סע"א ואילך. תו"ח יתרו שע, סע"א [בהוצאה החדשה — ח"ב רנג, ב]. רד"ה וידבר גוי אנכי תרכ"ט (דלקמן בפנים). ובכ"מ.
- (3) פדר"א פמ"א. שמו"ר פכ"ח, ו. תנחומא יתרו יא. זח"א צא, א. ובכ"מ.
- (4) ראה לקו"ש ח"ו ע' 119, ובהנסמן שם הערה *1.
- (5) יומא כח, ב. קידושין פב, א (במשנה).
- (6) כ"ה הלשון בתו"א שם סז, ד.
- (7) ו"ממיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם .. אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה הי' .. יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה הי' .. יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה הי' (יומא שם).
- (8) כהדיוק בתו"א שם. לקו"ת במדבר יג, ד. ובכ"מ.
- (9) ד"ה וידבר גוי אנכי תרכ"ט (דלקמן בפנים) — סה"מ תרכ"ט ע' רג (הובא לקמן סעיף ה).
- (10) ראה תוד"ר פ"ח. יל"ש איכה רמז תתולד.
- (11) להעיר מחדא"ג מהרש"א שבת (פט, א), דפירוש הכתוב (שלח יד, יז) "כאשר דברת לאמר" הוא "כאשר דברת לי לאמר שאומר אני", היינו שמשם יאמר להקב"ה (יגדל נא כח אד). וע"פ המבואר בכ"מ (ראה סד"ה ועתה יגדל נא גוי ה'תשי"ט (לקמן ס"ע שעח), ובהנסמן שם הערה 47) ד"כאשר דברת לאמר" הוא ע"ד "וידבר גוי לאמר" — מסתבר, שכ"ה גם הפירוש ד"לאמר".
- (12) תהלים קיט, קעב.
- (13) תו"א שם סז, ב. תו"ח שם שע, ב [שם רנג, ב] ואילך (וראה שם שעג, ב [שם רנה, ב]). ובכ"מ. ולהעיר, שגם לפירוש זה שהאדם חוזר הדברים שהקב"ה אומר — מובן, דזה שהקב"ה אומר הדברים עכשיו נעשה זה ע"י לימוד האדם. אבל הפירוש ד"לאמר" הוא (לא שהאדם פועל למעלה, אלא אדרבה) שדיבור האדם הוא כעונה אחר הקורא.

האלה, עשרת הדברות שהם כללות כל התורה¹⁴, הוא לאמר, שעשרת הדברות (תורה שלמעלה מעולם) יומשכו בהעשרה מאמרות שבהם נברא¹⁵ העולם¹⁶. ועד"ז הוא בלימוד התורה דהאדם, שהוא באופן דוידבר גו' לאמר, שמדיבור התורה שלו נעשה אמירה, המשכת ההשפעה למטה¹⁷. וצריך להבין הקשר והשייכות דכל ענינים הנ"ל בלאמר.

ב) והנה בהמאמר של אדמו"ר מהר"ש ד"ה זה שנאמר לפני מאה שנה¹⁸ (לאחרי הדיוק שלכאורה תיבת לאמר הוא מיותר), מביא מ"ש בילקוט¹⁹, כשהי' הקב"ה מדבר הי' כל אחד מישראל אומר עמי הדיבור מדבר שנאמר²⁰ אנכי הי' אלקיך לשון יחיד. ומבאר, דזהו מה דאיתא במדרש²¹ עה"פ אנכי הי' אלקיך, שהקול ששמעו בעשרת הדברות הי' לפי כחו של כל אחד, הבחורים לפי כחן והזקנים לפי כחן והקטנים לפי כחן. ויש לומר, דמהטעמים על זה שמביא גם מאמר המדרש, הוא, לפי שע"ז מובן שהענין דעמי הדיבור מדבר (לכאו"א בפ"ע) הוא לא רק בנוגע להנשמה אלא גם בנוגע להגוף, שהרי החילוק דבחורים זקנים וקטנים הוא מצד הגוף.

ומבאר בהמאמר הטעם על זה שהדיבור דעשרת הדברות הי' באופן דעמי הדיבור מדבר, בלשון יחיד לכאו"א בפ"ע [הגם שכל ציווי התורה הם לכאו"א מישראל ובכל התורה נאמר אני ה' אלקיכם], ע"פ מה דאיתא בילקוט שם, דבשעת מ"ת שיתף הקב"ה את שמו בכאו"א מישראל. דזהו מ"ש²² רכב אלקים רבותיים גו' אד' במ סיני בקודש, דכמו שאד' במ (בהמלאכים), שבשמו של כל מלאך משותף (בסופו) שמו של הקב"ה, א"ל (מיכאל גבריאל רפאל), כן במתן תורה, סיני בקודש, שיתף הקב"ה את שמו בכאו"א מישראל, אנכי הי' אלקיך. וממשיך בהמאמר, דע"י ששמו של הקב"ה משותף במלאכים, הם בטלים לגבי שמו ית' שמשותף בהם. וכמו"כ הוא בישראל, דע"י ששיתף הקב"ה את שמו בישראל, הם בכיטול, כמבואר בארוכה בהמאמר.

ג) והנה²³ שמו של הקב"ה ששיתף בישראל הוא למעלה יותר משמו שמשותף במלאכים. דבמלאכים כתיב אד' במ, וכמבואר בתניא²⁴ שהמלאכים נק' בשם אלקים, דאלקים ואד' הם (בכללות) ענין אחד²⁵, אבל בישראל כתיב²⁶ כי חלק

14 ראה ד"ה וידבר גו' אנכי ה'תשכ"ח ס"א (לעיל ע' שכו). וש"נ.

15 אבות פ"ה מ"א.

16 ראה לקו"ת חוקת נז, סע"ג ואילך. וראה גם לקו"ת שה"ש כה, ג. ובכ"מ.

17 לקו"ת שלח לט, סע"ב ואילך.

18 משנת אמירת מאמר זה (תשכ"ט) — נדפס בסה"מ תרכ"ט ע' קצג ואילך.

19 שמעוני עה"פ יתרו כ, ב.

20 יתרו שם.

21 שמור"ר רפכ"ט. יל"ש שם.

22 תהלים סח, יח.

23 בהבא לקמן, ראה אוה"ת (יהל אור) לתהלים שם ע' רמ. ד"ה הנ"ל תרכ"ט (סה"מ שם ע' קצד ואילך).

24 אגה"ת פ"ד (צד, א).

25 לקו"ת דרושים לשבת שובה סה, ד. סה"מ צ להצ"צ ס, א. ובכ"מ.

26 האיזונו לב, ט.

הווי' עמו, חלק משם הווי'27. והגם שהענין דחלק הווי' עמו הי' גם קודם מ"ת, לא האיר זה בגילוי (כ"כ), כי הענין דחלק הווי' עמו הוא מצד הנשמה, ובירידת הנשמה למטה, הגוף מעלים ומסתיר על הנשמה ועל שם הווי' שבה, ובמתן תורה, ע"י הדיבור אנכי הווי' אלקיך, נמשך זה בגילוי. וכמבואר בלקו"ת28, דפירוש (אנכי) הווי' אלקיך הוא, שהווי' יהי' מאיר ומתגלה כך כל כך עד שיהי' נקרא על שמך, אלקיך. והכח על הווי' אלקיך נשגם לאחרי שהנשמה מתלבשת בגוף יהי' הווי' בו בגילוי ועד שיהי' נקרא על שמון הוא מעצמות אוא"ס שלמעלה גם מהווי'. דשם הווי' (מצד עצמו), הגילוי שלו הוא למעלה דוקא, ובכדי שיהי' בגילוי למטה בגוף גשמי הוא ע"י המשכת עצמות אוא"ס שלמעלה מהווי', דכל הגבוה יותר יורד ומתגלה למטה יותר29. וזהו אנכי הווי' אלקיך, שהכח על זה שהווי' יהי' אלקיך, הוא מבחינת אנכי שלמעלה גם מהווי'.

ויש לומר, דכיון ששמו של הקב"ה ששיתף בישראל הוא שם הווי' שלמעלה משם אד' שמשותף במלאכים [ובפרט שהשורש דשיתוף שמו בישראל הוא מבחינת אנכי שלמעלה גם מהווי'], לכן, גם הביטול דישראל שנעשה ע"י שמו ית' המשותף בהם הוא ביטול גדול יותר מביטול המלאכים.

ד) **וענין** שם הווי' שבכל אחד מישראל, מבאר בהמאמר30, שהיו"ד דשם הווי' שבישראל היא החכמה שבנפש, והה' דשם הווי' הוא הבינה שבנפש, להבין דבר מתוך דבר31. ותוך דבר הוא הדבר הווי' שמתלבש בתוך הנבראים, כפירוש הבעש"ט32 עה"פ33 לעולם הווי' דברך נצב בשמים, ודבר הוא הדיבור עצמו שלמעלה מהתלבשות בנבראים, דבכללות הוא אור הסובב, וזהו להבין דבר מתוך דבר34, שע"י ההתבוננות בהדבר ה' המלוכש בתוך הנבראים (תוך דבר) שהוא הארה בלבד (כדמוכח מזה גופא שהוא מלוכש בתוך הנבראים) באים לידיעה שישנו "דבר" שלמעלה מהתלבשות בעולם, שהוא המקור שממנו נמשך ההארה שבהתלבשות. והו' דשם הווי' הם המדות שבנפש, וה' אחרונה דשם הווי' היא היראה תתאה (קבלת עול) שבנפש. וממשיך בהמאמר, שד' האותיות דשם הווי' שבכל אחד מישראל הם גם בהגוף שבו. שהראש הוא כציור תמונת היו"ד והגוף כציור תמונת הווא"ו וה' אצבעות שביד וה' אצבעות שברגל הן ב' ההי"ן. ומוסיף בהמאמר, די ש לומר, דהטעם שישנם עשר אצבעות בידים ועשר אצבעות ברגלים הוא, כי בשם הווי' במילוי ההי"ן, ככל ה"ה ישנם שני ההי"ן. ויש לומר דע"י ההוספה שהמספר עשר אצבעות הוא כנגד ה"ה

27 אגה"ת שם.

28 ר"פ ראה.

29 ראה בארוכה שערי אורה שער הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פי"ב (נח, א-ב). שם פל"ב ואילך (סה, א ואילך). וראה בהנסמן לעיל ח"ב ס"ע כד ואילך.

30 ס"ע קצו ואילך. וראה אגה"ת שם (צד, ב ואילך). לקו"ת שם. ובכ"מ.

31 לשון חז"ל — חגיגה יד, א. סנהדרין צג, ב.

32 שעויה"א בתחלתו.

33 תהלים קיט, פט.

34 ראה גם תו"א בראשית א, א. הוספות לפ' ויקהל קיג, ג. לקו"ת ואתחנן ו, סע"ג. ראה כה, סע"ב.

שבת שובה טז, ד. ובכ"מ.

במילואו מיתוסף ביאור בכללות הענין דציור שם הוי' שבגוף. דהנה ידוע בענין המילויים³⁵, שהטעם על זה שהמילוי של האות הוא בהעלם [וכמו באות אל"ף, שהא' עצמו הוא בגילוי, והל' והפ' (שהם המילוי שלו) כלולים בו בהעלם], הוא, לפי שהמילוי הוא הפנימיות והעצמיות שלו שלמעלה מגילוי. ובדוגמת אדם שמדבר איזה ענין ויש לו בזה כוונה, שהכוונה היא בהעלם. ומזה מוכן, דזה שבהציור דשם הוי' שבהגוף (דוקא) יש גם מילוי הההי"ן דשם הוי', הוא, לפי שבהגוף דוקא מתגלה (גם) הפנימיות והעצמיות דשם הוי'. כי בכדי להיות המשכת שם הוי' בגוף הגשמי, הוא דוקא ע"י הפנימיות והעצמיות דשם הוי'. וע"ד המבואר לעיל (סעיף ג), שבכדי ששם הוי' שבהנשמה יהי' בגילוי גם בהתלבשותה בגוף הוא ע"י ההמשכה דאנכי שלמעלה מהוי'. והחילוק שבין שני הענינים הוא, שהחידוש בהגילוי דשם הוי' שבהנשמה גם בהתלבשותה בגוף הוא רק בנוגע להמקום (גוף גשמי) ששם נמשך הגילוי, וע"י שנמשך בהוי' מבחינת אנכי שלמעלה מהוי' נמשך הגילוי שלו למטה. והחידוש בהציור דשם הוי' בהגוף הוא בשם הוי' עצמו, כי שם הוי' (שלמעלה מעולם) וגוף (גשמי) הם שני הפכים. ולכן, בכדי ששם הוי' יצטייר כביכול בציור דגוף גשמי, אין זה ע"י המשכת ענין שלמעלה ממנו, כי הפעולה שנעשית באיזה דבר ע"י כח עליון היא רק שימשך למטה יותר וכיו"ב, אבל לא שינוי בהדבר עצמו. ובכדי ששם הוי' יצטייר כביכול בציור דגוף גשמי הוא ע"י המשכת וגילוי הפנימיות והעצמיות דשם הוי' עצמו (המילוי דהוי'), (שגם) הוי' עצמו בפנימיותו, אינו מוגדר בגדר הרוחני וביכלתו להיות גם בציור דגוף גשמי.

ה) **וממשיך** בהמאמר³⁶, דפירוש וידבר גו' לאמר הוא, שבמ"ת ניתן הכח לכאור"א מישראל שכשיקרא בתורה יהי' הקב"ה קורא ושונה כנגדו. ועד"ז הוא במצוות, דע"י שאיש ישראל עושה מצוה הוא גורם וממשיך שהקב"ה יעשה אותה³⁷. והכח שיש בכל אחד מישראל שע"י לימוד התורה שלו יהי' הקב"ה קורא ושונה כנגדו ושע"י קיום המצוות שלו יהי' הקב"ה מקיים את המצוות, הוא ע"י הדיבור אנכי הוי' אלקיך לשון יחיד, כמבואר בהמאמר.

ויש לומר, דהענינים המבוארים בהמאמר בתור הקדמה להפירוש דלאמר שלימוד התורה דהאדם גורם שיהי' הקב"ה קורא ושונה כנגדו — הביטול דישראל ע"י שהקב"ה שיתף בהם את שמו, ושהכח שהוי' יהי' אלקיך הוא מאנכי שלמעלה מהוי' כי כל שההמשכה היא למטה יותר הוא לפי ששורש ההמשכה היא ממקור נעלה יותר — הם דוגמת שאר הפירושים בלאמר. דהפירוש בלאמר, שלימוד התורה הוא באופן דתען לשוני אמרתך כעונה אחר הקורא — הוא הדגשת ענין הביטול, והפירוש שוידבר גו' לאמר הוא ההמשכה דעשרת הדברות בעשרה מאמרות מדגיש המעלה דהמשכה למטה. וזה ששני ענינים אלה באים בהמאמר כהקדמה להפירוש

35) ספהמ"צ להצ"צ קט, ב. אוה"ת שלח ס"ע תקב ואילך. וראה בארוכה ספר הערכים-חב"ד מערכת אותיות בה"מבוא" ע' יב ואילך. וש"נ.

36) ע' רג.

37) ראה לעיל ח"ב ע' קמה. וש"נ.

שלאמר הוא שע"י לימוד התורה דהאדם גורם להיות הקב"ה קורא ושונה כנגדו, הוא, כי כל הפירושים (הענינים) בלאמר שייכים זה לזה³⁸.

ו) **ויש** לומר הביאור בזה, דבמתן תורה ג' ענינים, הקב"ה נותן התורה, וישראל מקבלי התורה, והתורה עצמה³⁹. והחידוש בהתורה שניתנה במתן תורה לגבי התורה שלמדו האבות לפני מתן תורה הוא הן בנוגע לנותן התורה, והן בנוגע למקבלי התורה והן בנוגע להתורה עצמה. שהחידוש בנוגע לנותן התורה הוא כדאיתא בגמרא⁴⁰ שאנכי (הפתיחה דמתן תורה) הוא ר"ת אנא נפשי כתבית יחבית, דאנא (נפשי) הוא עצמותו ית', ופירוש אנא נפשי כתבית יחבית הוא⁴¹ אַז ער האָט אַרײַנגעשריבן און אַרײַנגעגעבן זיך אַליין, אנא נפשי. ובלשון המדרש⁴² מכרתי לכם תורתי כביכול נמכרתי עמה. והחידוש בנוגע לישראל מקבלי התורה הוא, שבמ"ת ניתנה התורה לבעלות כביכול של ישראל, שהכח לפסוק הלכות ניתן דוקא לישראל. דאין משגיחין בכת קול ויתירה מזו נצחוני בני נצחוני⁴³. והחידוש בנוגע לתורה עצמה הוא שהתורה שניתנה במתן תורה היא באופן של ציווי וגזירה שפועל על האדם והעולם להיות כהוראת התורה. וכמבואר בלקו"ת⁴⁴ בנוגע לעשרת הדברות שנאמרו במ"ת (ומתוכן הענין שם מובן שעד"ז הוא בנוגע לכל הציוויים דתורה) שנאמרו בלשון ציווי וגם בלשון עתיד, וכמו לא תרצח שהוא ציווי וגם הבטחה, כי הדיבור עצמו גוזר על האדם והעולם⁴⁵ ופועל עליהם להיות כן. [והגם שחידוש זה הוא לכאורה רק בפעולת התורה על האדם והעולם ולא בהתורה עצמה, מ"מ, כיון ששם תורה נדשמו של כל דבר מורה על תוכנו⁴⁶] הוא מלשון הוראה⁴⁷, הרי החידוש בהאופן דהוראת התורה [שהוראת התורה איך שהאדם והעולם צריכים להיות היא באופן שפועלת עליהם] נוגע להתורה עצמה⁴⁸.

(38) ובמכש"כ מזה שכל הפירושים שבפסוק אחד שייכים זה לזה, כידוע הראי' לזה מ"שעטנו" (נדה סא, ב) — ראה לקו"ש ח"ג ע' 782. ובכ"מ.

(39) ולהעיר שבהדרושים שבלקו"ת פרשת במדבר (יב, ג ואילך) המדברים בענין מתן תורה — דרוש הראשון הוא בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע [וגם בדרוש "ענין שניתנה התורה על הר סיני" (טו, סע"ב ואילך) מדובר בענין הביטול וכו' דהאדם]; [לאח"ז בא הדרוש "וידבר אלקים גוי", ולאח"ז הדרוש ואהי' אצלו אמון גוי שקאי על תורה.

(40) שבת קה, א (כגירסת הע"י). יל"ש שם.

(41) לקו"ת שלח מח, סע"ד ואילך. ובכ"מ.

(42) שמור"ר רפל"ג.

(43) ב"מ נט, ב.

(44) במדבר יג, ג.

(45) ויש לומר, שמצד גדר הבריאה, מכיון שהדיבור דתורה גוזר על האדם והעולם, מוכרחים הם להיות כהוראת וגזירת התורה. וזה שיש לאדם בחירה חפשית הוא שביכולתו לבחור להיות היפך טבע הבריאה.

(46) שעהייה"א בתחלתו.

(47) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ספר השרשים שלו ערך ירה. גוי"א ר"פ בראשית בשם הרד"ק. וראה זח"ג

נג, ב.

(48) ויש לומר, דזה שהתורה דוקא נקראת בשם תורה מלשון הוראה — אף שבכמה חכמות ישנם לכאורה (גם) הוראות [ולהעיר ממארו"ל (איכ"ר פ"ב, יג) "יש חכמה בגוים תאמין... יש תורה בגוים אל תאמין"] — הוא, כי ההוראות שבכל החכמות הם חלק מהחכמה (שע"פ כללי החכמה צריך האדם להתנהג כך וכך) אבל אינם הוראות להאדם כיון שאין להם פעולה עליו; ודוקא תורה שפועל על האדם (אף שביכולתו לבחור היפך הטבע) היא הוראה להאדם.

ועד"ז הוא בלימוד התורה דישראל, כמבואר בלקו"ת שם, דע"י שישראל לומדים אלו טריפות בבהמה כו' ואלו כשרות כו'⁴⁹, נעשה בירור והבדלה בין טמא לטהור ויתפרדו כל פועלי או"ן⁵⁰ בדוגמת הפעולה בעולם שנעשית ע"י הדברות שדיבר הקב"ה במתן תורה.

ולהוסיף, שהחידוש שנעשה בהתורה שעל ידה נעשה שינוי בהעולם, מודגש עוד יותר במצוות התורה. שע"י קיום מצוות התורה שלאחרי מתן תורה, נעשה בירור וזיכוך בדבר הגשמי שבו נעשית המצוה, ועד שבכמה ענינים נעשה הגשמי חפצא של מצוה, ועד אפילו חפצא של קדושה⁵¹.

וזוהו שאמרו רז"ל⁵² עה"פ⁵³ לריח שמניך טובים שמן תורק שמך, כל השירים⁵⁴ שאמרו לפניך האבות ריחות היו אבל אנו שמן תורק שמך כאדם שמוריק מכלי לכלי, כל המצוות שעשו לפניך האבות ריחות היו אבל אנו שמן תורק שמך, דיש לומר, שבמרז"ל זה מבוארים כל ג' הענינים שנתחדשו במתן תורה. דהחילוק שבין ריח לשמן בהם עצמם, שהריח הוא רק התפשטות (הארת) השמן, מורה על החידוש בתורה ובמצוות (שניתנו במ"ת) בנוגע לנותן התורה ומצוה המצוות. דהתורה כמו שהיא מצד עצמה (חכמתו של הקב"ה) היא הארה בלבד (ריח), ואמיתית הענין דאורייתא וקוב"ה כולא חד⁵⁵ נעשה במתן תורה, שאז נמשך בה העצמות (שמן). ועד"ז הוא בנוגע למצוות, שבמתן תורה נמשך בהם העצמות.

ועוד חילוק בין ריח השמן להשמן עצמו, שע"י שמריחים את ריח השמן לא נחסר מאומה מהשמן, משא"כ כשלוקחים את השמן עצמו הוא נחסר בהמקום שהי' בו תחלה (שמן תורק שמך, כאדם שמוריק מכלי לכלי). ובהנמשל הוא, שע"י נתינת התורה למטה, נ'טל⁵⁶ מהעליונים הכח לפסוק דין, דתורה לא בשמים היא⁵⁷. ועוד חילוק בין ריח לשמן, דהריח הוא הולך וכלה ועד שלא נשאר ממנו מאומה, וגם ההנאה שהאדם נהנה מהריח, לאחרי שנפסק הריח עוברת הנאתו⁵⁸, משא"כ המאכל (שמן⁵⁹), גם לאחרי שנתעכל המזון במעיו, נשאר במציאות, אלא שנהפך לדם ובשר,

(49) משנה דחולין דפ"ג (מב, א. נד, א).

(50) לשון הכתוב — תהלים צב, י.

(51) ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 212 ואילך. "הדרן" על הש"ס (תשמ"ט) ס"ה ואילך (תורת מנחם — הדרנים על הרמב"ם וש"ס ע' קסג ואילך).

(52) שהש"ר פ"א, ג (א).

(53) שה"ש א, ג.

(54) "שירים" הוא תורה, כמרז"ל (חגיגה יב, ב) "כל העוסק בתורה כלילה כו' שנאמר כו' וכלילה שירה

עמי" (סה"מ ה'תש"ו ע' 102).

(55) ראה זח"ג עג, א.

(56) ראה ד"ה אנכי הוי' אלקיך ה'תשמ"ט הערה 53 (לעיל ע' שיג).

(57) וע"פ מ"ש בפנים יומתק שנינו "כאדם שמוריק כו'" נאמר במדרש גבי שירים (תורה) דוקא.

(58) שלכן אין מברכין על הריח ברכה אחרונה (מג"א או"ח ר"ס רטז).

(59) שאפשר לאכלו עם פת או לשותו ע"י שמערבין אותו בשאר משקין (סדר ברכת הנהנין לאדה"ז פ"ג

ה"א). ולהעיר, שגם כששותין אותו כשהוא בפני עצמו, שאז הוא מזיק להאדם (סדר ברה"נ שם) — ה"ז גופא שמויק מורה על זה דהמאכל נכנס בפנימיות.

ועי"ז הוא פועל בהאדם שהתכונות שלו יהיו כפי תכונות המאכל⁶⁰. ובהנמשל הוא, שההמשכה ע"י קיום המצוות ומכש"כ ע"י לימוד התורה והאבות לא נקבעה בהעולם בפנימיותו⁶¹. ועי"י לימוד התורה שלאחרי מ"ת ומכש"כ ע"י קיום המצוות נעשה שינוי העולם בפנימיות ובקביעות.

(ח) **ויש** לומר, דבג' ענינים הנ"ל שנתחדשו במתן תורה, החידוש העיקרי הוא שבמ"ת נעשה המשכת העצמות בתורה, ועי"ז נעשה החידוש גם בהתורה ובמקבלי התורה. והתורה מצד עצמה, כיון שהיא באין ערוך לגמרי להעולם, אין שינוי בהדברים שבעולם ע"י דיני התורה, ועד"ז הוא בנוגע למצוות. והכח שבהתורה והמצוות שניתנו במ"ת לפעול שינוי בהעולם הוא כי במתן תורה נמשך העצמות בהתורה ומצוותי, ועי"ז יש בהם הכח לפעול גם בהדברים שבעולם שאינם בערך להתומ"צ כי העצמות הוא בכל מקום. ועד"ז הוא בנוגע להכח שניתן לישראל לפסוק הלכות ועד לאופן דקוב"ה חיך ואמר נצחוני בני נצחוני, דכח זה שבישראל הוא לפי ששורש הנשמות הוא בעצמותו ית' (למעלה מכמו שצמצם את עצמו בתואר קוב"ה)⁶². והגילוי דשורש הנשמה (כמו שמושרשת בהעצמות) בהנשמה כמו שבאה בהמשכה ועאכו"כ בהנשמה המלובשת בגוף, הוא ע"י התורה. דע"י שהפתיחה דמתן תורה היתה באנכי ר"ת אנה נפשי כתבית יהבית, שהכניס כביכול את עצמותו בתורה, עי"ז נעשה אנכי (הוי") אלקיך (לשון יחיד) דכאו"א מישראל, ועי"י עסק התורה שלו דכבעי, נמשך זה בגילוי.

[**ויש** לומר, שהענין דאנכי אלקיך דישראל הוא למעלה מבחינת אנכי שבתורה. וכידוע⁶³ שגם בהשורש דתורה וישראל כמו שהם בהעצמות, השורש דישראל הוא למעלה משורש התורה. והתורה (גם כמו שהיא לאחרי מתן תורה, הענין דאנה נפשי כתבית יהבית) היא בשביל ישראל⁶⁴. אלא שהגילוי דאנכי אלקיך (דישראל) — נמשך ע"י אנכי שבתורה].

וזהו גם הטעם שגם ע"י לימוד התורה דישראל נעשה שינוי בהדברים שבעולם, בדוגמת השינוי שנעשה בהעולם ע"י עשרת הדברות של הקב"ה (כנ"ל סעיף ו מלקו"ת), כי ע"י שישראל עוסק בתורה נמשך הגילוי דאנכי (אנכי שבתורה, וגם אנכי אלקיך דישראל, שלמעלה מאנכי שבתורה), והדיבור (כביכול) דהעצמות פועל שינוי בהעולם, כנ"ל.

60 כידוע בטעם איסור אכילת בע"ח הדורסים וטורפים (רמב"ן עה"פ שמיני יא, יא. ועוד). וראה גם ברכות מד, ב.

61 ראה לקו"ש ח"ה ע' 395 ואילך שגם המצוות והאבות פעלו במקצת בדברים הגשמיים שבהם נעשו המצוות (גם לאחרי קיום המצוה), דכיון שמעשה אבות סימן ותניית כח לבנים בהכרח שיהי' בהם איזו דוגמא עכ"פ להמצוות שלאחרי מ"ת. אלא שהפעולה לא נקבעה בהדברים בהם נעשו המצוה בפנימיותם.

62 ראה בארוכה לעיל ח"א ע' לב.

63 ראה לעיל ע' רפח ואילך. וש"נ.

64 להעיר ממרז"ל (הובא לעיל סעיף ו) "מכרתי את תורתי כביכול נמכרתי עמה", דיש לומר הפירוש בזה שגם נותן התורה נמכר כביכול לישראל מקבלי התורה — שגם הענין ד"אנה נפשי" שבתורה אינו העצמות ממש, והוא טפל כביכול לישראל ששרשם בהעצמות ממש.

(ט) **ויש** להוסיף ביאור בהשייכות דהשינוי בעולם שנעשה ע"י לימוד התורה וקיום המצוות דהאדם להמשכת העצמות בהתומ"צ, כי בכדי שבלמוד (דיבור) התורה דהאדם תהי' המשכת הדיבור דאנכי, הוא ע"י שהלימוד שלו הוא בתכלית הביטול. ועד"ז הוא בנוגע לקיום המצוות. ואמיתית הביטול שבלמוד התורה וקיום המצוות בא מזה שבהתורה והמצוות שניתנו במתן תורה ישנה המשכת העצמות. דלימוד התורה וקיום המצוות של האבות קודם מתן תורה, כיון שעבודת האבות הגיעה רק עד שורש הנבראים⁶⁵, דלגבי שורש הנבראים יש תפיסת מקום להנבראים, לכן הביטול שלהם לא הי' ביטול בתכלית. וזהו מ"ש באברהם⁶⁶ ואנכי עפר ואפר, שגם אפר הוא מציאות⁶⁷. והביטול שע"י לימוד התורה וקיום המצוות שלאחרי מתן תורה הוא ביטול בתכלית, בדוגמת הביטול דמשה (מקבל התורה) דכתיב ב"י⁶⁸ ונחנו מה. נויש לומר, דזה שכאו"א מישראל יכול להגיע ע"י תומ"צ להביטול דמ"ה הוא לפי שבמ"ת נעשה הוי' אלקין (כנ"ל סעיף ג' וד') והוי' במילוי אלפי"ן בגימטריא מ"ה, והביטול שנעשה ע"י המשכת העצמות (אנכי שלמעלה מהוי') בתורה ומצוותי' הוא למעלה גם מהביטול דמ"ה].

(יוד) **ועפ"ז** יש לומר שג' הענינים (פירושים) דלאמר הם בהתאם לג' הענינים שנתחדשו במתן תורה. דהפירוש בלאמר שבמ"ת נתחדש שלימוד התורה של האדם יהי' בתכלית הביטול, באופן דתען לשוני אמרתך כעונה אחר הקורא, הוא מצד החידוש שנעשה במ"ת בנוגע לנותן התורה. וכנ"ל (סעיף ט) שאמיתית הביטול שבלמוד התורה בא מזה שבהתורה שניתנה במתן תורה ישנה המשכת העצמות. והפירוש דלאמר שהאדם הלומד תורה אומר להקב"ה שיחזור כביכול על הדיבור שלו, הוא מצד החידוש שנעשה במ"ת בנוגע לישראל מקבלי התורה, שניתן להם הכח לפעול כביכול בהקב"ה, נצחוני בני נצחוני. והפירוש בלאמר שעשרת הדברות נמשכים ופועלים בהעשרה מאמרות הוא מצד החידוש שנעשה במ"ת בהתורה שהיא מושלת ושולטת על העולם.

ויש לקשר זה עם מה שאמרו רז"ל⁶⁹ אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה, דכיון שהתורה מושלת ושולטת על העולם, הרי כשעוסק בתורה אין שייך שיהי' מי שהוא שולט עליו⁷⁰, דאדרבה, הוא מושל ושולט על כל העולם. ומגאולה הפרטית (שע"י עסק התורה נעשה בן חורין) באים לגאולה הכללית, שאז יהי' אמיתית החירות, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו בקרוב ממש.

(65) סה"מ תש"ג ע' 23. ובכ"מ.

(66) וירא יח, כו.

(67) באגה"ק סט"ו "שהאפר אין לו דמיון וערך אל מהות העץ כו", אבל אעפ"כ הוא מציאות.

(68) בשלח טז, ז.

(69) אבות פ"ו מ"ב.

(70) ראה עירובין נד, א: אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות . . אין כל אומה ולשון שולטת בהן, שנאמר

חרות, א"ת חרות אלא חירות. וראה שמו"ר פמ"א, ז (בתחלתו).